

WIKTORIA KUDELA-ŚWIĄTEK

Вікторія Колесник відомі поляки в історії Вінниччини: бібліографічний словник, ВМГО „РОЗВМІТТОК”, Вінниця 2007, 1008 С., Іл. (Wiktorja Kołesnyk, „Wybitni Polacy w historii Winniczczyny. Słownik bibliograficzny”, WMHO „Rozwytok”, Winnica 2007, ss. 1008, ilustr.)

Słownik biograficzny *Wybitni Polacy w historii Winniczczyny* (oryg. *Відомі поляки в історії Вінниччини*) autorstwa Wiktorii Kołesnyk jest pierwszą tego typu publikacją ukraińską, która powstała w celu zgłębienia wspólnego polsko-ukraińskiego dziedzictwa kulturowego na terenach współczesnej Winniczczyny. Książka jest adresowana nie tylko do wąskiego grona specjalistów: historyków, biografów czy też archiwistów, lecz także do krajoznawców zawodowo czy amatorsko zajmujących się historią regionu. Dlatego też wydanie zostało opatrzone krótkim wprowadzeniem historycznym pt. *Polacy na Winniczczyźnie* (oryg. *Поляки на Вінниччині*), które ma za zadanie uświadomić ukraińskiemu czytelnikowi, dlaczego i w jak dużym stopniu Polacy przyczynili się do rozwoju regionu. Stanowili oni bowiem jedną z najważniejszych grup narodowościowych w tej części Ukrainy.

W słowniku zostało zamieszczonych ponad 500 biogramów Polaków oraz spolonizowanych przedstawicieli innych narodowości, w sposób szczególny zasłużonych dla historii, kultury, rozwoju gospodarczego i politycznego Polski, a ściśle związanych z Winniczczyną w różnych momentach dziejów. Jak autorka wzmiankuje we wstępie, nie jest to ostateczny kształt słownika, a jedynie jego pierwsza część. Wiktorja Kołesnyk zdecydowała się opublikować owoc dziesięciu lat badań biografistycznych w celu wprowadzenia zdobytych materiałów do obiegu naukowego. Nadal jednak pracuje nad uaktualnianiem biogramów oraz nie wyklucza możliwości wydania kolejnego tomu bądź dodania nowych not biograficznych w kolejnym wydaniu.

Zwraca uwagę fakt, iż tworząc słownik, autorka dążyła do maksymalnie obiektywnego sposobu przedstawienia treści biogramów, co wyróżnia go na tle części ukraińskich opracowań poświęconych polskiemu ziemiaństwu na Kresach. Ponadto starała się w sposób bardzo dokładny, skrupulatny i wszechstronny opisać osoby, których zdecydowana większość nie jest dobrze znana ukraińskiemu czytelnikowi, zainteresowanemu historią regionu. Poprzez wybór postaci spośród polskich elit związanych z Winniczczyzną autorce niewątpliwie udało się zarysować obraz przeszłości tego regionu.

Podstawę zdecydowanej większości biogramów stanowią polskie źródła i opracowania (przede wszystkim *Polski słownik biograficzny* oraz encyklopedie polskie: *Wielka Encyklopedia Ilustrowana* i *Encyklopedia Powszechna Orgelbranda*), co niewątpliwie jest korzystne dla ukraińskiego odbiorcy, niemającego do nich dostępu. Za inne ważne źródło informacji posłużyły autorce monografie poświęcone poszczególnym osobom bądź całym rodzinom, znajdującym się w słowniku, a także wspomnienia, opracowania z historii regionu i przedrewolucyjna prasa rosyjska. Co więcej, w Państwowym Archiwum Obwodu Winnickiego w Winnicy na Ukrainie (Державний архів Вінницької області) autorka zdołała odnaleźć dokumenty, które nieraz pomogły uzupełnić biogramy publikowane w dotychczasowej literaturze przedmiotu, wyjaśnić trudne kwestie oraz sprostować pewne fakty biograficzne. Dla polskiego czytelnika niezmiernie cenna jest możliwość skonfrontowania niektórych haseł, wspólnych dla słownika Wiktorii Kołesnyk i *Polskiego słownika biograficznego*. Zwłaszcza dlatego, że autorka skorzystała z materiałów dokumentacyjnych ukraińskich i rosyjskich, mianowicie: *Список дворян Подольской губернии*, Киев 1897; *Список дворян Киевской губернии*, Киев 1906; *Архив Юго-Западной России, издаваемый временной Комиссией по разбору древних актов*, т. 1-8, Киев 1859-1911. Warto w tym miejscu podkreślić, że słownik *Wybitni Polacy w historii Winniczczyzny* podaje wiele haseł, które nie znalazły się w PSB. Znakomitym tego przykładem może być postać Jana Łazowskiego, znanego inżyniera i autora wspomnień pt. *Trwające blaski*, które są znakomitym i rzadkim obrazem życia codziennego dziewiętnastowiecznej Winnicy, gdzie Łazowski się urodził. Wiktorii Kołesnyk udało się nie tylko dotrzeć do tych wspomnień oraz innych materiałów na jego temat, ale także skontaktować się z potomkami tej nietuzinkowej postaci, żyjącymi w Krakowie. Owe wspomnienia pomogły autorce wzbogacić wiele biogramów umieszczonych w jej słowniku o informacje nieuwzględniane w biogramach PSB. W ten sposób, przykładowo, biogram Władysława Pobóga Górskiego, historyka amatora, zawiera wiadomości o losach jego majątku – rezydencji w Kotiużanach, oraz spuścizny naukowej i literackiej. Jest to o tyle ważne, że córka Górskiego, Oktawia Padlewska, przekazała cały dorobek ojca – poświęcony historii guberni podolskiej – Bibliotece Jagiellońskiej. Można z niego dziś skorzystać w Oddziale Rękopisów. Biogramy, autorstwa Wiktorii Kołesnyk, ze względu na dużą dociekliwość badawczą i szerokie noty bibliograficzne, mogą zainspirować polskich badaczy do poszukiwań informacji na temat dziejów polskich rodów na Podolu.

Autorka w swojej pracy wzorowała się na innych podobnych słownikach biograficznych. Starła się jednak, zachowując klasyczny układ biogramów, skupić się przede wszystkim na tych elementach życiorysów, które wskazywałyby na związek postaci z przeszłością Winniczczyny, a więc na: urodzeniu, wychowaniu, pobieraniu wykształcenia, działalności czy pracy zawodowej na terenach obecnie wchodzących w skład obwodu winnickiego. Podane są ponadto wiadomości o pochodzeniu społecznym i najbliższej rodzinie, ważnych zmianach w życiu, stanie majątkowym i rodzinnym. Wiadomości o małżeństwie i potomkach są umieszczane zazwyczaj na końcu życiorysu. Jeżeli wspomniana osoba ma oddzielny biogram w słowniku, autorka wykorzystuje odsyłacz w postaci «—» przed nazwiskiem.

Biogramy są ułożone w porządku alfabetycznym od pierwszej litery nazwiska w tłumaczeniu ukraińskim, nie zaś w języku oryginału. Dlatego też nazwisko Czuryło nie będzie znajdowało się na początku słownika, lecz na końcu (Чурило). W przypadku, gdy więcej niż jedna osoba posiada to samo nazwisko, o ich kolejności decyduje pierwsza litera pierwszego imienia. Gdy jednak dochodzi do zbieżności i nazwiska, i imienia, biogramy są umieszczane w zależności od dat urodzenia postaci (od najstarszej do najmłodszej). Każdy z życiorysów zawiera także (o ile było możliwe dotarcie do takiej informacji źródłowej) pisownię nazwiska po polsku we wszelkich spotykanych w źródłach wariantach, oraz imię lub imiona, którymi ta osoba została ochrzczona (jeśli zwykle posługiwała się jednym z nich, to wówczas tylko ono zostaje zapisane z wyróżnieniem graficznym), daty urodzenia i śmierci. W odpowiednich przypadkach podawane jest ponadto imię bądź imiona zakonne czy też pseudonimy, którymi dana osoba posługiwała się za życia.

Polskie imiona są podawane w wersji najbardziej zbliżonej do oryginału poprzez transliterację. Mimo to w polskich nazwiskach zostały zachowane zukrainizowane końcówki: -ич, -ський oraz -цький. Tu warto zaznaczyć, że autorka posługuje się niekonsekwentnie najnowszym ukraińskim trendem translatorskim, co utrudnia odnalezienie poszczególnych postaci słownika, wcześniej znanych literaturze przedmiotu w innej, bardziej zukrainizowanej czy też zruszczonej pisowni, albo też wręcz przeciwnie – maksymalnie zbliżonej do języka oryginału. Przykładem tego może być nazwisko rodu Rzewuskich, które autorka zapisuje: Жевуський, a nie Ржевуський, jak jest przedstawiane w wielu innych opracowaniach ukraińskich.

Obcojęzyczne nazwy dzieł, których autorem jest dany bohater słownika, są podawane w tekście w języku oryginału z dodaniem tłumaczenia na język ukraiński w nawiasach. Pozostałe natomiast są podawane wyłącznie woryginalie.

Korzystając ze słownika, należy też pamiętać, że daty są podane z uwzględnieniem zmian dokonanych przez bolszewicką reformę kalendarzową. Zapis w starym stylu dotyczy jedynie dat pochodzących z przedrewolucyjnych źródeł rosyjskich.

Znaczącym ułatwieniem dla czytelnika są rzetelnie sporządzone indeksy (osobowy i geograficzny), krótki słowniczek tematyczny oraz wykazy skrótów do wielokrotnie cytowanych przez autorkę dzieł. Każda z podanych not biograficznych jest opatrzona bibliografią, a wykaz wykorzystanych w niej źródeł jest podany

w kolejności alfabetycznej i w języku oryginału, poczynawszy od źródeł w języku polskim, skończywszy na ukraińskich i rosyjskich. Olbrzymią zasługą autorki jest uzupełnienie książki ciekawymi ilustracjami, niewystępującymi w ukraińskiej literaturze. Ów zabieg czyni słownik bardzo atrakcyjnym pod względem estetycznym.

Jednakże należy zauważyć, że autorka nie wszędzie była w stanie dotrzeć do najnowszych polskich opracowań biograficznych, w związku z czym notki bibliograficzne przy sporej części biogramów przeważnie prezentują taki sam stan badań, jaki przedstawiono w *Polskim Słowniku Biograficznym*. Ponadto rewolucja bolszewicka pozostaje cezurą dla słownika, zwłaszcza jeśli chodzi o przedstawicieli ziemiaństwa polskiego na Kresach Wschodnich. Czytelnikowi polskiemu może brakować bardziej szczegółowej informacji o późniejszych losach tych rodzin, mimo iż autorka skorzystała z dzieła Romana Aftanazego pt. *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, t. 9-11.

W perspektywie należałoby też wzbogacić materiał słownikowy przedstawicielami innych stanów. Zauważa się przewagę biogramów poświęconych reprezentantom ziemiaństwa, mniej jest natomiast życiorysów dotyczących osób wywodzących się z innych warstw społecznych. Autorkę częściowo usprawiedliwia fakt, iż warstwa posiadająca wniosła największy wkład w rozwój regionu, pozostawiła po sobie liczne źródła oraz była tematem wielu opracowań. Dlatego też biogramy ziemian wydają się być pełniejsze i ciekawsze aniżeli pozostałe. W słowniku wyraźnie też brakuje biogramów osób duchownych, które odegrały znaczącą rolę w życiu religijnym Winniczczyny.

Owe niedociągnięcia słownika nie zmniejszają jednakowoż jego wartości poznawczej i naukowej. Sam fakt, że jest to w pewnym sensie *novum* w historiografii ukraińskiej, czyni dzieło cennym jej nabytkiem. Ponadto wnosi wiele w rozwój polskiej biografistyki, dając badaczom możliwość skonfrontowania polskiej literatury z odkrytymi na nowo źródłami rosyjskimi i ukraińskimi, biegle użytowanymi przez Wiktorię Kolesnyk w jej dziele.

